

Патлайчук Оксана Віталіївна,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології,
філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
orcid.org/0000-0002-1448-3360
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua*

Ступак Ольга Петрівна,
*старший викладач кафедри психології,
філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
orcid.org/0000-0001-7846-1489
stupako428@gmail.com*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РОЗВИТКОМ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА НАУКОВИХ ВІДКРИТТІВ

Філософський аналіз науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів, є актуальним і важливим завданням у сучасному суспільстві. Однією з ключових проблем є розгляд взаємодії між наукою, технологією та суспільством з позиції філософської етики. Виникає питання про те, як наукові відкриття і технологічний прогрес можуть впливати на людське суспільство, природне середовище та самих людей. Іншим аспектом є дослідження відповідальності науковців і технологів у створенні нових технологій. Якщо нові відкриття можуть призвести до негативних наслідків для суспільства або довкілля, як вони мають бути оцінені з погляду філософської етики? Як забезпечити, щоб ризики були адекватно враховані та мінімізовані?

Філософський аналіз науково-технічних ризиків дає можливість глибоко розуміти вплив науки та технологій на сучасне суспільство і сприяє розробці принципів та норм, які можуть допомогти управляти цим розвитком з погляду етичних стандартів. Мета дослідження полягає у філософському аналізі науково-технічних ризиків, що виникають у разі розвитку нових технологій та наукових відкриттів. Дослідження базується на філософських підходах, спрямованих на розуміння суті ризиків та їхнього впливу на суспільство та етику науки. Метод/підхід дослідження передбачає системний аналіз концепцій ризику, філософське вивчення етичних питань і вплив нових технологій на суспільство.

Результати дослідження вказують на необхідність визначення етичних рамок у розвитку технологій, оскільки здійснено аналіз можливих наслідків використання нових технологій та встановлено ключові аспекти ризиків. Теоретичне значення дослідження полягає у розробці філософських концепцій ризиків у сфері науки та технологій, що можна використовувати для формулювання етичних стандартів.

Практичне значення полягає в можливості застосування рекомендацій у формуванні етичних принципів розробки та впровадження нових технологій у сучасне суспільство. Оригінальність дослідження виявляється у глибокому філософському аналізі науково-технічних ризиків та їхнього впливу на етику суспільства.

Перспективи подальших досліджень включають розвиток нових філософських концепцій ризиків, а також поглиблення аналізу етичних аспектів розвитку конкретних технологій. Тип статті – теоретична, з огляду на акцент на філософському аспекті аналізу науково-технічних ризиків.

Ключові слова: філософія, філософський аналіз, філософські концепції, науково-технічні ризики, нові технології, наукові відкриття.

Patlaichuk Oksana,

*Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D in Philosophy),
Associate Professor of the Department of Psychology,
Philosophy and Social Sciences and Humanities
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
orcid.org/0000-0002-1448-3360
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua*

Stupak Olga,

*Senior Lekturer of the Department of Psychology,
Philosophy and Social Sciences and Humanities
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
orcid.org/0000-0001-7846-1489
stupako428@gmail.com*

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL RISKS ASSOCIATED WITH THE DEVELOPMENT OF NEW TECHNOLOGIES AND SCIENTIFIC DISCOVERIES

Philosophical analysis of scientific and technical risks associated with the development of new technologies and scientific discoveries is a relevant and important task in modern society. One of the key issues is examining the interaction between science, technology, and society from the perspective of philosophical ethics. The question arises of how scientific discoveries and technological progress can impact human society, the natural environment, and individuals themselves. Another aspect involves investigating the responsibility of scientists and technologists in creating new technologies. If new discoveries may lead to negative consequences for society or the environment, how should they be evaluated from the standpoint of philosophical ethics? How can risks be adequately considered and minimized?

Philosophical analysis of scientific and technical risks provides an opportunity to deeply understand the impact of science and technology on contemporary society and contributes to the development of principles and norms that can help manage this development from an ethical standpoint. The research aims to philosophically analyze scientific and technical risks arising from the development of new technologies and scientific discoveries. The study is based on philosophical approaches focused on understanding the essence of risks and their impact on society and the ethics of science. The research method/approach involves a systematic analysis of risk concepts, philosophical exploration of ethical issues, and the influence of new technologies on society.

Research results indicate the necessity of establishing ethical frameworks in technology development, as the analysis reveals possible consequences of using new technologies and identifies key risk aspects. The theoretical significance of the study lies in the development of philosophical concepts of risks in the field of science and technology, which can be used to formulate ethical standards.

The practical significance lies in the possibility of applying recommendations in the formulation of ethical principles for the development and implementation of new technologies in modern society. The uniqueness of the study is evident in its profound philosophical analysis of scientific and technical risks and their impact on societal ethics.

Future research prospects include the development of new philosophical concepts of risks and a deeper analysis of the ethical aspects of specific technological developments. The article type is theoretical, emphasizing the philosophical aspect of analyzing scientific and technical risks.

Key words: philosophy, philosophical analysis, philosophical concepts, scientific and technical risks, new technologies, scientific discoveries.

Постановка проблеми. У сучасному світі стрімко розвиваються нові технології та наукові відкриття, що надає суспільству несамовищий потенціал для прогресу та змін. Однак цей нестримний розвиток призводить до появи науково-технічних ризиків, які необхідно вивчати

та аналізувати. Науковці та філософи стають перед завданням визначити, які саме ризики приховуються у використанні новітніх технологій та наукових відкриттів.

Однією з ключових проблем є морально-етичний аспект використання новітніх

технологій. Питання, пов'язане з можливістю зловживання та порушенням прав людини через використання технологій, вимагає глибокого філософського аналізу. Як забезпечити, щоб розвиток науки та техніки служив благом для суспільства, а не став джерелом загроз та конфліктів? Крім того, є проблема екологічних ризиків, пов'язаних із сучасними технологіями. Швидкі темпи промислового розвитку можуть призвести до непередбачуваних екологічних наслідків, які залишають глибокий слід на природі та житті загалом. Як збалансувати потреби технологічного прогресу зі збереженням екосистем та природних ресурсів? У контексті глобалізації інформаційна безпека стає важливою складовою частиною філософського аналізу науково-технічних ризиків. Як зберегти конфіденційність та інтегритет інформації в умовах зростаючої залежності від інформаційних технологій, що проникають у всі сфери життя?

Однією з основних проблем є також можливість виникнення економічних нерівностей через технологічний прогрес. Як забезпечити, щоб новітні технології приносили користь усьому суспільству, а не лише обмеженій кількості осіб чи корпорацій? Філософський аналіз науково-технічних ризиків є необхідним для створення ефективних стратегій управління технологічним розвитком та мінімізації його негативних наслідків для суспільства та природи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософський аналіз науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів, вимагає глибокого розуміння взаємодії між суспільством, природою та технологічним прогресом. Однією з ключових проблем є баланс між позитивними аспектами наукових досягнень і можливими негативними наслідками, такими як етичні аспекти, загрози для екосистеми та зміни у суспільному порядку. Відзначені аспекти досліджувалися в наукових роботах таких дослідників, як: Р. Богачев, Н. Денисенко, Б. Новіков, М. Колотило, Г. Костроміна, К. Мацик, І. Муратова, О. Потіщук, О. Рубанецький, Т. Руденко, Т. Свідло, І. Федорова, Т. Щириця.

Останні дослідження та публікації акцентують увагу на важливості врахування соціокультурних та етичних факторів у розробці нових технологій. Виникає необхідність

впровадження принципів відповідальної науки та технології, щоб запобігти можливим негативним наслідкам і забезпечити сталість суспільства, саме на цьому акцентують увагу такі дослідники: І. Алексейчук, Л. Абізова, В. Дубініна, В. Загороднюк, Д. Ємельяненко, Л. Мозговий.

Зокрема, дослідження у галузі штучного інтелекту, біотехнологій та нанотехнологій акцентують на ризиках, пов'язаних із порушенням приватності, безпеки та можливими моральними дилемами. Філософський аналіз спрямований на визначення принципів, які дозволять збалансувати інноваційний потенціал технологій із загальними соціетальними цілями та цінностями. Відповідні підходи розглядали у своїх наукових працях такі дослідники, як: В. Воловик, М. Денисенко, Р. Додонов, Д. Задихайло, В. Євтушевський, М. Кондратьєв, Л. Кривега, Е. Крилов, О. Лапко, М. Лепський, І. Луциків, М. Михальченко, І. Надольний, Я. Риженко, Б. Санто, В. Стадник, В. Таран, М. Хучек.

Мета статті. Метою цієї статті є проведення філософського аналізу науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів. Стаття ставить на меті розкрити ключові філософські аспекти цих ризиків та визначити соціальні, екологічні та інші виміри, що виникають у контексті швидкого технологічного прогресу. Відповідно, були сформовані завдання: аналіз основних філософських концепцій, пов'язаних із науково-технічними ризиками, для розуміння їх природи та взаємозв'язків; виділення ключових питань моральності та етики, які виникають у разі використання новітніх технологій, та пошук шляхів для забезпечення етичного використання. Стаття має на меті сприяти глибшому розумінню та свідомому врахуванню філософських вимірів технологічного прогресу для розробки ефективних стратегій управління ризиками та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. До теперішнього часу у філософії науки та техніки досить докладно досліджено спільні проблеми співвідношення науки й техніки, а також науки, техніки та суспільства, у тому числі зміни їх співвідношення в історії, та сучасні тенденції у зміні ролі науки та її інституційних форм. Останнім часом проводяться також

інтенсивні дослідження переходу інформаційного та постіндустріального суспільства, аналіз якого був характерний для робіт 1960–1970-х років, до так званого суспільства знання, насамперед в аспекті соціології та економіки знань, які починають грати все більшу роль поряд із матеріальними цінностями (Durbin, 2012, p. 17). Йдеться про інформаційно-технологічну революцію на основі розвитку нових комп'ютерних та комунікаційних технологій, які своєю чергою принесли серйозні зміни як у сучасну культуру, так і у саму науково-технічну сферу.

З погляду філософії сучасне розуміння нових технологій та наукових відкриттів дещо відрізняється від поглядів представників технічних наук, які зводять зміст технології до набору правил, методів отримання, обробки матеріалів та одержання кінцевого продукту в процесі практичної діяльності (Reijers, Romele, 2021, p. 48). Це вузький зміст цього поняття. На значній ролі технологій наголошував В. Старосілець, який розглядає поняття техногенної цивілізації. Під нею він розумів особливий тип цивілізації, що виник у європейському регіоні: «...який належав до іншого рівня соціальної динаміки та мав небачену для традиційних суспільств здатність до прогресу. Її характерна риса – це швидка зміна техніки та технологій завдяки систематичному застосуванню у виробництві наукових знань. Наслідком такого застосування є технічні, а потім і науково-технічні революції, що змінюють ставлення людини до природи та її місце у системі виробництва». Техногенна цивілізація у своєму представленні бутті – це суспільство, яке постійно змінює свої підстави. Внаслідок використання технологій, що постійно розвиваються й оновлюються, відбувається й оновлення «неорганічного тіла людини», тобто того штучно створеного ним предметного середовища, в якому безпосередньо протікає його життєдіяльність» (Старосілець, 2019, p. 30). Людина розуміється як активна сутність, яка перебуває в діяльному ставленні до світу, а способом зміни світу та самої людини стають технології.

Вперше у західній традиції «технології» досягнення справжнього знання з'являється вже у Сократа як мистецтво маєтики. Її сенс полягає в тому, щоб за допомогою вміння ставити провідні питання співрозмовнику з якогось

предмета й пробудити в його душі справжнє знання, яке протистоїть думці (Johnson, 2011, p. 79). Звільнення від думки та досягнення знання є визначальним напрямом філософського пізнання й на початку XXI ст. Однак до цього періоду напрацьовано велику кількість різних технологічних варіантів досягнення знання. Чільне місце у цьому плані належить епістемічній логіці. Вона розглядається як ефективний засіб аналізу теоретичних проблем пізнання, а початок розвитку епістемічної логіки поклав Я. Хінтікі (Hintikka, 2012, p. 67). Основна ідея його дослідження полягає в тому, що поняття «знання» та «переконання» є особливого роду епістемічні оператори, які в класичній логіці додаються до мови та наукових відкриттів.

Ж. Бодрійяр вважав, що саме технології (поряд з іншими інформаційними технологіями) є втіленням суспільства постмодерну. Щодо цього технології та наукові відкриття – ще більш дієвий спосіб підміни реальності, ніж традиційні засоби масової інформації (Smith, 2017, p. 53). У перспективі за допомогою відповідних засобів можна зовсім змінити реальність. Ж. Делез жив і творив до епохи масового поширення нових технологій, але у своїх роботах він вказував на те, що відносини у суспільстві швидко перебудовуються. Домінувала протягом століть традиційна схема організації суспільства (на всіх рівнях – сім'ї, відношення особистості та держави) замінюється мережевими взаємодіями (May, 2005, c. 29). Ф. Гваттарі розглядає сучасні (для його часу) технології як канали, які сприяють швидшому висловленню бажань мас, прискорюючи таким чином задоволення цих бажань та інтенсифікацію виробництва (Deleuze, Guattari, 2013, c. 97). Дуже глибоко заглиблюється у це питання У. Еко. У його поданні проникнення в наше життя комп'ютера та Інтернету тягне за собою цілий ланцюг взаємопов'язаних подій. З одного боку, зазначає він, Інтернет та гіпертекст кардинально розширюють можливості засвоєння нової інформації та швидкість її отримання. З іншого боку, людська цивілізація стає більш орієнтованою на візуальні образи, ніж інформацію у вигляді тексту. У цьому У. Еко бачить головний ризик (Beardsworth, Auxier, 2017, c. 211).

Наприклад, як відзначає Девід Каплан, ризику в науково-технічній сфері нині необхідно розглядати виключно в контексті

філософії, оскільки це дозволяє зблизити технічні досягнення з глибинними питаннями людського існування, етики та суспільства. По-перше, філософський підхід допомагає зрозуміти, як введення нових технологій впливає на етику та моральні цінності. Супровідна дискусія про етичність використання науково-технічних розробок визначає шляхи вирішення етичних конфліктів та сприяє розвитку відповідального наукового підходу.

По-друге, філософський аспект допомагає зрозуміти ризики, пов'язані з можливими втратами людської автономії та ідентичності через високоризикові технології. Рефлексія над поняттями свободи та індивідуальності дозволяє уникнути ситуацій, де технічний прогрес може порушити основні права та цінності особистості.

По-третє, філософія допомагає зосередитися на ризиках для природи та екосистем, пов'язаних з науково-технічним прогресом. Систематичний підхід до розуміння впливу технологій на навколишнє середовище дозволяє розробляти стратегії та технології, спрямовані на збереження екологічної рівноваги.

По-четверте, філософія ризиків у науково-технічній галузі визначає основні принципи взаємодії між людьми та технологіями, враховуючи соціокультурні та політичні аспекти, а це, своєю чергою, сприяє створенню умов для розвитку науки та техніки, які враховують різноманітні інтереси суспільства та сприяють сталому розвитку (Kaplan, 2017, p. 106).

З погляду філософської рефлексії інтерес являють розробки французьких постструктуралістів, які готові на ризик нових понять і метафор у рамках науково-технічного розвитку. Вони розглядають сучасні способи розвитку та наукових відкриттів, з одного боку, як продукт попереднього суспільного розвитку та виробничого устрою, а з іншого – як «міст», який дозволив суспільству перейти у стан постмодерну (Kaplan, 2017, p. 126).

Нині сам контекст філософської діяльності визначає характер та межі як нових, так і наукових відкриттів крізь призму нових тенденцій, ризиків, переконань та підходів. Загальна тенденція технологізації сучасного суспільства виявлена у філософії найбільше у сфері духовної діяльності. Технологічна домінанта сучасності знаходить своє заломлення в унікальному

стані сучасної філософії (Verkerk, Hoogland, 2015, p. 312). Воно полягає в тому, що філософія, враховуючи весь період її існування, на сьогодні накопичила значний евристичний потенціал, який передбачає різні способи осмислення нагальних проблем та ризиків. У зв'язку з їх розв'язанням теоретико-методологічні можливості філософії виявляють свій технологічний компонент. Усвідомлення технологічного складника філософського знання відбувається через співвідношення його з основними тенденціями сучасного суспільства і сприяє виробленню ефективних відповідей загрозам, що у ньому виникають.

Виявлення технологічного виміру філософії передбачає звернення спочатку до самого поняття «технологія». Відповідно, його теоретична проясненість дозволяє зробити вихід на специфіку формулювань «філософські технології» та «технологія філософствування» (Meijers, 2009, p. 71).

Синкретизм у розумінні природи технічного проіснував до середини XIX ст., тобто до тих пір, коли похідні від поняття *techne* – техніка й технологія – були практично тотожні. Поняття «техніка» та «технологія», маючи загальне грецьке походження, укладене в їхньому загальному корені *techne*, є все ж таки різними поняттями. Так, згідно із соціокультурною концепцією, техніка є артефактом культури, який необхідний для досягнення деяких соціально значущих цілей, а технологія – це соціальна система діяльності, в якій техніка є одним з її компонентів (Meijers, 2009, p. 487). В. Зуєв зазначає, що «технологія (від грец. *techne* – навички, майстерність, вміння і *logos* – закон, розум, вчення, наука) – цілісна діяльнісна динамічна система, що включає апаратно-гарматні засоби, операції та процедури, правила, стандарти, еталони та норми технологічної діяльності, управління технологічним процесом, необхідні для цього інформацію та знання, енергетичні, сировинні, кадрові та інші ресурси, а також сукупність її економічних, соціальних, екологічних та інших наслідків, які певним чином впливають і змінюють соціальну й природну складову частину «довкілля» такої системи» (Зуєв, 2010, с. 24). У терміні ж «філософські технології» фіксується саме цілісне, системне розуміння філософської діяльності з акцентом на її алгоритмічний та доцільний характер.

У розумінні філософії наукові відкриття – інформаційні технології, що належать до її функціонально-організаційного рівня, який, умовно кажучи, виражає «зовнішню» сторону філософської діяльності (Hansson, 2017, с. 105). Вона полягає, наприклад, у встановленні між філософськими школами та окремими філософами зв'язків, які працюють у рамках однієї проблематики, наукових контактів, у просуванні результатів своїх наукових досліджень як у рамках філософської спільноти, так і в рамках ширшої аудиторії, у роботі з першоджерелами як з вихідним матеріалом, необхідним для науково-теоретичного дослідження. У цьому плані інформаційні технології виконують виняткову роль. «Внутрішня» сторона філософської діяльності характеризує її сутнісне ядро – пізнавальний рівень наукових відкриттів.

Відповідно до вищезазначеного варто зауважити, що Роберт С. Шарфф, професор філософії Університету Нью-Гемпшира, та Вал Дусек, професор філософії в Університеті Нью-Гемпшира, зазначають, що філософський аналіз науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів, може включати роздуми навколо різних аспектів, таких як етика, соціокультурні впливи, влада та контроль і паралельно з цим у сучасного суспільства виникають питання, у разі відповіді на які мають бути випрацьовані стратегії, які попередять виникнення науково-технічних ризиків.

1. Етичні питання, тобто в рамках етичних норм мають бути розроблені відповідні стратегії, які функціонуватимуть у рамках таких питань: які етичні межі повинні визначати дослідження та використання нових технологій?; чи може розвиток деяких технологій призвести до порушень прав людини чи створення морально суперечливих ситуацій?

2. Соціокультурні аспекти, які полягають у врегулюванні таких ризиків: як нові технології впливають на суспільство та культуру?; чи виникають нові форми соціального відокремлення або нерівності через технологічний прогрес?

3. Вагомим є аспект політичного впливу та влади з урахуванням сучасних змін у міжнародному балансі: як нові технології можуть змінювати баланс сил та владу у суспільстві?; як можна уникнути зловживань владою у сфері технологій?

4. Відповідно до попереднього пункту варто зосередитися на стратегії контролю та безпеки: як забезпечити ефективний контроль над використанням технологій для запобігання негативним наслідкам?; як уникнути ситуацій, коли нові технології можуть бути використані для агресивних цілей чи тероризму?

5. Глобальна перспектива, що має зосередитися на створенні масштабної стратегії крізь призму фінського аналізу: як вплив нових технологій може варіюватися в різних культурах та регіонах світу?; як забезпечити глобальну співпрацю та регулювання в галузі наукових досліджень та технологій? (Scharff, Dusek, 2013, р. 413).

Знову ж таки саме філософський підхід до аналізу науково-технічних ризиків нині допомагає ставити глибокі та стратегічні питання щодо впливу технологій на суспільство.

Також Вал Дусек глибше проводить філософський аналіз аспекту науково-технічних ризиків і розвитку нових технологій та наукових відкриттів крізь призму роздумів та поглядів на сутність, етику та вплив цих явищ на сучасне суспільство:

1. Філософія вивчає питання етики та моралі у контексті наукових досліджень, адже якщо нові технології можуть призвести до морально або етично спірних наслідків, філософія може допомогти розглядати ці питання та шукати оптимальні рішення.

2. Філософія допомагає в розумінні того, як впровадження нових технологій впливає на відносини між людьми та технологією. Питання про те, як забезпечити гармонійний розвиток технологій, щоб вони служили людству, а не ставали загрозою, є важливим аспектом філософського розгляду.

3. Філософія допомагає визначити відповідальність за науково-технічні досягнення та ризики. Питання про те, як розподілити відповідальність між дослідниками, розробниками, урядами та суспільством загалом, також є предметом філософського аналізу.

4. Впровадження нових технологій часто супроводжується питанням соціальної справедливості, адже філософія допомагає розглядати, як нові технології можуть впливати на різні групи суспільства, і чи є це справедливим.

5. Філософія допомагає в розумінні способів спілкування між науковцями, технологічними

розробниками та громадськістю й паралельно вона визначає значення відкритості, транспарентності та взаєморозуміння для успішного впровадження нових технологій.

6. Філософія може допомогти розглянути можливі майбутні наслідки та виклики, пов'язані з розвитком нових технологій, а це своєю чергою важливо для визначення стратегій, які сприятимуть стійкому та етичному розвитку (Dusek, 2008, с. 113).

Зокрема, технічна раціональність протилежна традиційній раціональності, на ґрунті якої виросла філософія. Її цілями були досягнення світу і знаходження прихованих смислів буття. Якщо технічна раціональність породжує технології, результат філософствування, як відомо з часів неокантіанства, – духовні цінності (Smith, 2018, с. 71).

Варто відзначити, що Джеффри Вест Кірквуд – доцент Бінгемтонського університету – через аналіз робіт Ернста Каппи, німецького філософа, техника та географа, наголошує, що сучасні підходи до філософського аналізу науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів, визначаються необхідністю розуміння та оцінки впливу сучасних досягнень на суспільство, етику та людське існування загалом, а саме:

1. Системний підхід до ризиків, тобто тут ми говоримо про те, що філософський аналіз науково-технічних ризиків дедалі більше зорієнтований на системний підхід, що враховує взаємозв'язки між різними сегментами технологічного розвитку та їхнім впливом на людей та природу. Важливо враховувати не лише технічні питання, але і соціальні, культурні, екологічні та етичні аспекти.

2. Етика технологій, тобто філософія ризиків сучасних технологій, наголошує на важливості етичного проєктування та впровадження нових технологій, а це охоплює розуміння можливих негативних наслідків та розробку механізмів для уникнення чи пом'якшення їх впливу на суспільство.

3. Участь громадськості та мультидисциплінарний підхід: філософський аналіз ризиків ставить під сумнів необхідність активної участі громадськості у визначенні та прийнятті рішень, пов'язаних з технологічним розвитком. Ключовою є взаємодія фахівців різних галузей

для отримання комплексної картини можливих наслідків та ризиків.

4. Антропоцентризм – філософія ризиків сучасних технологій покладає основний акцент на гуманітарне пізнання, де важливо не лише технічне вдосконалення, але й підтримка гідності, прав людини та забезпечення справедливості в контексті технологічного розвитку.

5. Постіндустріальна філософія розвитку: в цьому випадку філософський аналіз ризиків у світлі нових технологій відображає зміну підходу до розвитку, який переходить від індустріальної до постіндустріальної ери, тобто аналізується взаємодія технологій, людини та природи в умовах зростаючого впливу цифрових технологій та штучного інтелекту (Karr, Kirkwood, 2018, с. 239).

Філософський аналіз науково-технічних ризиків є ключовим елементом розвитку сучасного суспільства, спрямованого на збалансоване інтегрування технологій у життя людей, з урахуванням етичних, соціальних та культурних вимірів.

Таким чином, можна позначити ще одну суттєву комплексну філософську проблему, пов'язану з розумінням майбутньої людини та людства. Для її вирішення необхідно відповісти на запитання: чи є постлюдина черговим щаблем в еволюції людини, чи це нова людина з новими сутнісними характеристиками, яка прийде на зміну сучасній? А також треба відповісти на питання про збереження людської ідентичності, духовної наповненості – ось ті питання, які лежать у площині філософської антропології та мають екзистенційний характер у рамках сучасних науково-технічних ризиків. Можна погодитися з думкою О. Дзьобань, що на сучасному етапі розвитку антропологічний критерій, що застосовується у філософії, виявився ще в одному аспекті: чи не втратиться контроль людини над розвитком технологій, чи зуміє людство впоратися з наслідками, які в результаті використання нових технологій можуть завдати шкоди (Дзьобань, 2013, с. 65). Саме тому надзвичайно важливо розглянути не лише питання розширення впливу нових технологій та наукових відкриттів на людину, її експансії, а й питання людського духу, що важливо для розуміння людських можливостей самозбереження та антропологічного масштабу у контролі (Дзьобань, 2011, с. 37).

Висновок. Філософські питання впровадження нових технологій та наукових відкриттів посідають значне місце у загальному філософському дискурсі, а останнім часом проглядається тенденція виходу такої проблематики на передній план наукових дискусій. Це пояснюється інтенсивністю процесу розвитку технологій, появою нової, створеної людиною, сфери життєдіяльності – наукові відкриття, нові технології, які постійно виникають, мають якісний характер змін. Тому відбувається перегляд традиційного погляду на світ відкриттів та технологій.

Сучасне суспільство закономірно називають техногенним: сучасні технології та відкриття охоплюють та мають вплив на всі сторони життя людини, технології регулюють усі види її діяльності – від виробництва до спілкування, а технічна раціональність визначає спрямованість її думок та потреб. Сучасна культура також пронизана техногенними впливами, а технічний прогрес і техносфера, що формується по його ходу, посідають провідне місце серед факторів, що впливають на розвиток суспільства та світових процесів.

В умовах інформаційного суспільства відбувається загострення екологічної, антропологічної, економічної, політичної, культурної криз. Практичний характер філософських підходів налаштовує на те, щоб вирішувати актуальні проблеми сучасного суспільства. Але у зв'язку з тим, що філософія має справу із соціокультурними смислами, її «практичність» реалізується у виробленні тих смислів, які не тільки пояснюють те, що відбувається, а і сприяють підтримці та відтворенню соціального життя. Її духовною основою є світоглядні універсалії, які виступають як базові цінності суспільства. Так, філософія, здійснюючи над ними рефлексивну

діяльність і конструюючи нові думки, фактично виявляє свою виняткову практичну значущість для культурогенезу, оскільки саме вона з позиції раціонального та гранично широкого узагальнення здатна через критику традиційних світоглядних універсалій максимально широко проаналізувати науково-технічні ризики сучасності. Тим самим збережеться деяка духовно світоглядна наступність поколінь, що, своєю чергою, закладає передумови для подальшого сталого розвитку суспільства.

Філософський аналіз науково-технічних ризиків, пов'язаних із розвитком нових технологій та наукових відкриттів, дозволяє глибше зрозуміти сутність взаємозв'язку між наукою, технікою і суспільством. По-перше, він розглядає питання етичності та моральності використання нових технологій, підкреслюючи необхідність встановлення чітких меж і обмежень. Важливим аспектом є також розуміння можливих соціокультурних та психологічних впливів, які можуть виникнути в результаті впровадження нових технологій.

По-друге, філософський аналіз вказує на потребу висвітлення фундаментальних питань, пов'язаних з розвитком науки та техніки. Спроба зрозуміти природу знань та їхню взаємодію в контексті сучасного суспільства визначає ключові аспекти прийняття та впровадження нових технологій, а також формування підходів до управління ризиками.

По-третє, аналіз підкреслює важливість розвитку ефективних методів прогнозування та управління ризиками. Філософське розглядання можливих науково-технічних загроз допомагає сформулювати стратегії мінімізації ризиків та раціонального використання технологій для досягнення добробуту та сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Beardsworth, S., Auxier, R. E. (2017). *The Philosophy of Umberto Eco*. Open Court. 920 p.
2. Deleuze, G., Guattari, F. (2013). *Qu'est-ce que la philosophie*. Minuit. 206 p.
3. Durbin, P.T. (2012). *Philosophy of Technology: Practical, Historical and Other Dimensions*. Springer. 224 p.
4. Дзьобань, О. П. (2011). Інформація в контексті антропосоціогенезу: філософський сенс. *Інформація і право*. № 1 (1). С. 34–40.
5. Дзьобань, О. П. (2013). *Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади: монографія*. Харків: Майдан. 360 с.
6. Dusek, V. (2008). *Philosophy of Technology: An Introduction*. Wiley-Blackwell. 252 p.
7. Hansson, S. (2017). *The Ethics of Technology: Methods and Approaches (Philosophy, Technology and Society)*. Rowman & Littlefield Publishers. 278 p.
8. Hintikka, J. (2012). *Knowledge and the Known: Historical Perspectives in Epistemology*. Springer. 283 p.

9. Johnson, P. (2011). *Socrates: A Man for Our Times*. Penguin Books. 226 p.
10. Kaplan, D. M. (2017). *Philosophy, Technology, and the Environment*. The MIT Press. 297 p.
11. Kapp, E., Kirkwood, J. (2018). *Elements of a Philosophy of Technology: On the Evolutionary History of Culture*. Univ Of Minnesota Press. 399 p.
12. May, T. (2005). *Gilles Deleuze: An Introduction*. Cambridge University Press. 198 p.
13. Meijers, A. W. M. (2009). *Philosophy of Technology and Engineering Sciences*. North Holland. 1473 p.
14. Reijers, W., Romele, A. (2021). *Interpreting Technology: Ricoeur on Questions Concerning Ethics and Philosophy of Technology (Philosophy, Technology and Society)*. Rowman & Littlefield Publishers. 321 p.
15. Scharff, R. C., Dusek, V. (2013). *Philosophy of Technology: The Technological Condition: An Anthology (Blackwell Philosophy Anthologies)*. Wiley-Blackwell. 738 p.
16. Smith, D. (2018). *Exceptional Technologies: A Continental Philosophy of Technology*. Bloomsbury Academic. 181 p.
17. Smith, R. G. (2017). *Jean Baudrillard: The Disappearance of Culture: Uncollected Interviews*. EUP. P. 336.
18. Старосілець, В. (2019). Техногенна цивілізація. (Філософське осмислення феномену техніки). *Збірник тез II Міжнародної наукової конференції молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки»*. Тернопіль: ТНТУ, С. 30–31.
19. Verkerk, M. J., Hoogland, J. (2015). *Philosophy of Technology: An Introduction for Technology and Business Students*. Routledge. 354 p.
20. Зуєв, В. М. (2010). Поняття технології в сучасній філософії. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. № 3 (30), 23–26.

References:

1. Beardsworth, S., Auxier, R. E. (2017). *The Philosophy of Umberto Eco*. Open Court. 920 p.
2. Deleuze, G., Guattari, F. (2013). *Qu'est-ce que la philosophie ?* Minuit. 206 p.
3. Durbin, P. T. (2012). *Philosophy of Technology: Practical, Historical and Other Dimensions*. Springer. 224 p.
4. Dusek, V. (2008). *Philosophy of Technology: An Introduction*. Wiley-Blackwell. 252 p.
5. Dzoban, O. P. (2011). Informatsiia v konteksti antroposotsiogenezu: filosofskyi sens [Information in the context of anthroposociogenesis: philosophical meaning]. *Informatsiia i pravo*. № 1 (1). S. 34–40.
6. Dzoban, O. P. (2013). *Filosofia informatsiinoho prava: svitohliadni y zahalnoteoretychni zasady: monografiia [Philosophy of information law: worldview and general theoretical principles: monograph]*. Kharkiv: Maidan. 360 s.
7. Hansson, S. (2017). *The Ethics of Technology: Methods and Approaches (Philosophy, Technology and Society)*. Rowman & Littlefield Publishers. 278 p.
8. Hintikka, J. (2012). *Knowledge and the Known: Historical Perspectives in Epistemology*. Springer. 283 p.
9. Johnson, P. (2011). *Socrates: A Man for Our Times*. Penguin Books. 226 p.
10. Kaplan, D. M. (2017). *Philosophy, Technology, and the Environment*. The MIT Press. 297 p.
11. Kapp, E., Kirkwood, J. (2018). *Elements of a Philosophy of Technology: On the Evolutionary History of Culture*. Univ Of Minnesota Press. 399 p.
12. May, T. (2005). *Gilles Deleuze: An Introduction*. Cambridge University Press. 198 p.
13. Meijers, A. W. M. (2009). *Philosophy of Technology and Engineering Sciences*. North Holland. 1473 p.
14. Reijers, W., Romele, A. (2021). *Interpreting Technology: Ricoeur on Questions Concerning Ethics and Philosophy of Technology (Philosophy, Technology and Society)*. Rowman & Littlefield Publishers. 321 p.
15. Scharff, R. C., Dusek, V. (2013). *Philosophy of Technology: The Technological Condition: An Anthology (Blackwell Philosophy Anthologies)*. Wiley-Blackwell. 738 p.
16. Smith, D. (2018). *Exceptional Technologies: A Continental Philosophy of Technology*. Bloomsbury Academic. 181 p.
17. Smith, R. G. (2017). *Jean Baudrillard: The Disappearance of Culture: Uncollected Interviews*. EUP. P. 336.
18. Starosilets, V. (2019). Tekhnohenna tsyvilizatsiia. (Filosofske osmyslennia fenomenu tekhniky) [Technogenic civilization. (Philosophical understanding of the phenomenon of technology)]. *Zbirnyk tez II Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv "Filosofski vymiry tekhniky"*. Ternopil: TNTU, S. 30–31.
19. Verkerk, M. J., Hoogland, J. (2015). *Philosophy of Technology: An Introduction for Technology and Business Students*. Routledge. 354 p.
20. Zuiєv, V. M. (2010). Poniattia tekhnolohii v suchasniï filosofii [Concept of technology in modern philosophy]. *Visnyk NTUU "KPI". Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika: zbirnyk naukovykh prats*. № 3 (30), 23–26.